

Teremtés vagy rombolás

BITÓ LÁSZLÓ KÉT KÖNYVÉRŐL

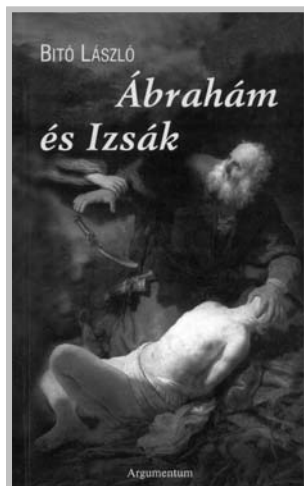
Esszéregények? Bibliai regények? Filozófiai regények? Parabolaregények? Bitó László műveire mind a négy meghatározás ráillik. Leginkább azonban az a megjelölés, hogy életviteli, magatartáserkölcsei és főképpen világnézeti útmutatásul kívánnak szolgálni. Eligazító kalauzul világunk zűrzavarában.

Erre anyagul az író számára a bibliai ősmítosz, az Ószövetség szakrális anyaga kínálkozik. Ábrahám története, aki Noriah hegyén Istenének fel akarta áldozni fiát, Izsákot, s aki annak előtte a pusztába űzte ki elsőszülött gyermekét, Ismáelt. Miért tette azt, amit tett, ami felháborítóan emberellenes? Szabad-e Istennek kívánnia tőlünk azt, ami istentelen? Követhetünk-e olyan eszmét, amely arra kényszerít, hogy érette áthágjuk az erkölcs határait? Századunk meg-megújuló, gyötrelmes kérdései ezek, s Bitó László az ősatyák nyomán kísérli meg megadni rájuk a választ.

Nem Isten, hanem mi magunk űztük ki magunkat a Paradicsomból – hirdeti az író. Kapzsiságunkkal, hatalomvágyunkkal, önzésünkkel. Félelmeink teremtették meg számunkra a haragvó, bosszúálló Istent, akibe mi emberek belevetítettük a bennünket mozgató hatalom- és vagyónéhséget. S akire azután ráhárítottuk rombolásainkért a felelősséget. Istentől nem rettegnünk kell, hanem szeretnünk őt teremtményeiben, a teremtett világban, erdők, mezők, hegyek, tengerek szépségeiben. A tudás megoldott új meg új rejtélyeiben. A kezdeményezésben, a vállalkozásban, egymás segítségével.

Mindig akad egy-egy Lót, aki megkönyékezi Sárát, és a vele békében, szeretetben élők ellen fordítja az ő szívét. A birtoklás vágya az, amely elűzte belőlünk az Edent, s amely gyanakvóvá, féltékennyé, majd egymás gyilkosává teszi az embereket. Ilyen alkalmakkor azután mindig kínálkozik egy „isteni Hang”, amelyik megparancsolja, hogy tegyük azt, amit úgyis tenni akarunk. Nincs olyan Isten, akinek a szavára bármit – mégoly gonoszat is – megtehetünk, az erkölcs, a józan ész, a felelősség határait Isten sem lépheti át. A vakhit Istene nem Isten – tanítja bibliai példázatával Bitó László.

A két regény nagy érzelmi, erkölcsi nyomatékkal elutasítja Ábrahám útját. Azt az eljárást, amely égőáldozatokkal kívánja elnyerni az Egyisten kegyét. Amely nem kérdez és nem ítélkezik, csak parancsokat teljesít. Ábrahám a regényben nem önnön lelkiismeretére hallgat, hanem monomániásan követi Istene vélt parancsait – ugyanakkor valójában érdekeit, vagyonát, Egyiptomból hozott gazdagságát félti. Az író szerint az őrjöngő istenmámor, a megszállottság éppoly káros, mint a hitetlenség. A drámaiságtól feszülő jelenet, amelyben Ábrahám kést emel megkötözött fiára, kit máglyára szánt, emlékezetes

művészi bemutatása a

Argumentum Kiadó
Budapest, 2000
238 oldal, 1500 Ft

fanatizmus pusztító erejének. A birtok féltése életre kelti a gyűlölet, az irigység, a féltékenységet, a gyanakvás és a bosszúvágy démonait, tébolyt hoz az emberekre. A művészi ábrázolás mementőszerűen belénk égeti: nem szabad hagynunk, hogy egyetlen gondolat uralkodjon el rajtunk, hogy csupán egyetlen „hangot” halljunk. Mint a regényben a bölcs Omaan mondja: „...ha valaki csak egyetlen hangot hall, annak rabszolgája lesz”. (Zárójelben: Izsák és Omaan dialógusai a legkiemelkedőbb – leghumánusabb részei a regénynek. Leghumánusabbak, mert a mester és tanítvány ősi pedagógiai alapviszonyát keltik életre.)

Bitó László vérbeli író – az *Ábrahám és Izsák* nyitó jelenetei tele vannak étellel, elevenességgel, filmszerű mozgalmassággal, „a napkelték és napnyugták végelethatalatlan térségeivel” –, mégis inkább filozófiája ragad meg bennünket: tanítása, amely a dogmák, a szektarianizmus, az egysíkú véleményalkotás kiküszöböléséről szól. Minden főbb gondolata a pusztító „istenek” ellen érvel, amelyeknek parancsai mögött alantas emberi érdekek, önös szándékok húzódnak meg.

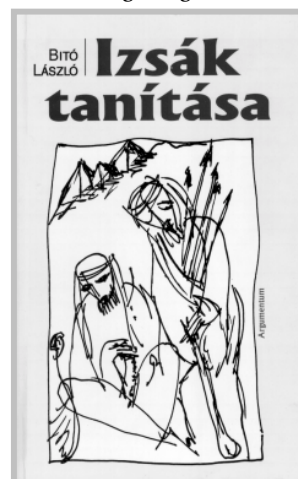
Legtöbb gondolatát Izsák, Ábrahám fia szájával szólaltatja meg az író. Őt egészen más fából faragták, mint apját. A belátás és megértés, a szeretet és a türelem embere, mondhatjuk: „jézusi formátum”. Az ő Istene nemcsak népét, hanem minden teremtményét egyaránt szereti. Nemcsak egy kiválasztott népet, hanem mindannyiunkat szövetségébe fogadott. Izsák Istene nem kíván tőlünk áldozatokat azért, hogy kegyeiben részesítsen, mert emberiségünk, egymás iránti szolidaritásunk tetszésére van. Istenét minden ember önmagában, a szívében hordja, s minden jó cselekvéssel közelebb kerül hozzá. S minden fölösleges erőszak kiolt belőlünk valamit az Istenhez közelítés akaratóból.

Izsák azt ígéri elsőszülött fiának és választott utódának, hogy el fog jönni újra az Éden: sokszáz emberöltő múltán ivadékaik testvéri szövetségre fognak lépni Jákob ivadékaival, a féltudást felváltja majd az igazi tudás, „az emberiség egésze föllelheti a bölcsesség hét kulcsát”. Nem tagadom, bennünk, világháborúk, diktatúrák és holocaustok átélőiben van bizonyos szkepszis e boldog jövőt illetően. Ugyanakkor mégis megkapó a hit – nem is az aranyesős jövővízióban, mint inkább az önmagát megváltó Emberben, kit az író képesnek tart a jézusi megigazulásra, a testvéri világ megalkotására. Hátha? Hátha valóban el fog jönni egyszer az a világ, amikor a föld valamennyi népe kész lesz közösen belépni a béke és egyetértés paradicsomába, amikor kipusztul utódainkból a hatalomvágy és a kapzsiság? Megvalósulhat egy olyan emberi lét, amikor már nincsenek „ők”, mert a „mi” magában foglal minden e földön élő embert?

Az író az élet vállalására ösztönöz, az emberi értékek becsülésére, a szeretet és a megértés hatalmára. Arra, hogy kezünkben a jövő kulcsa, van kiút a sötétség birodalmából – elménk és szívünk segítségével megválthatjuk magunkat.

Bitó László regényeinek fő értéke jelképes és valóságábrázolás biztos egyensúlya. A bibliai ősmítosz legen-

Argumentum Kiadó
Budapest, 2000
172 oldal, 1500 Ft

dás alakjai, Ábrahám, Sára, Izsák és a többiek akként élik a maguk egyedi, örömmel és bánatokkal teli életét, hogy alakjuk egyszersem mind megtartja allegorikus jelképességét, történelemfeletti szimbolikáját. Olyan archetípusok ők, akikben mintegy kiindulópontként összesűrűsödik mindannyiunk emberi útja, az emberi jellemek értéke és értéktelensége. Különösen a Moriah-hegyi történet, Izsák feláldozásának kísérlete emlékeztet: a fiú rettegésének, egyre növekvő halálfélelmének, az apa gyötrődésének, elvakultság és szeretet közötti hullámlásának ábrázolása lélektani remekmű. A történet Bitó László színszerűen, jelenetező drámaisággal adja elő – nemcsak egy készülő gyilkosságnak, hanem a gyilkolásnak lehetünk döbbenet tanúi. Annál is inkább, mert az esetet végignézi egy szemtanú, a bölcs Omaan, akinek iszonyodó, lidérces tekintete sokszorosan felerősíti a látottakat. A fiú máglyára emelt, megkötözött teste allegorikus szimbolikával hirdeti: az áldozatot kívánó Isten, mely nem teszi lehetővé a szabad döntés jogát, nem isten. Az író nagy érdeme, hogy e jelenet lélektani emelkedésének szcenírozásával beláttatja: ha az Istent, az istenit keressük, forduljunk Omaan együttérzése, segítőniakarása, pedagógiai ethosza felé.

Fenyő István

KERÉK FERENC:ILLUZIONISTA